

**У ПАРАЛЕЛЬНИХ СВІТАХ:
Ольга Кобилянська та Іван Бажанський –
письменники однієї генерації та епохи (порівняльна студія)**

В статті проводиться порівняльна автобіографічна студія двох буковинських письменників: Ольги Кобилянської та Івана Бажанського, що народилися на Буковині в 1863 р. За психоаналітичним та неогештальтським (транзакційним аналізом) ці письменники репрезентували різні скрипти (сценарії поведінки): ДОРΟΣЛИЙ та БАТЬКО (І. Бажанський) і ДИТИНА (О. Кобилянська). У такий спосіб вони жили в паралельних світах, не контактуючи один з одним через різний стиль мислення, відмінні соціальні та гендерні позиції, географічні відстані.

Ключові слова: автобіографічний порівняльний аналіз; письменник; психоаналітичний; неогештальтський транзакційний аналіз, скрипти дорослого та дитини; літературна творчість, особисте життя.

Александр Огуй

**В ПАРАЛЛЕЛЬНЫХ МИРАХ:
Ольга Кобылянская и Иван Бажанский – писатели одного поколения и одной эпохи
(сравнительное исследование)**

В статье проводится сравнительное автобиографическое исследование двух буковинских писателей: Ольги Кобылянской и Ивана Бажанского, родившихся на Буковине в 1863 г. Согласно психоаналитическому и неогештальтскому транзакционному анализу эти писатели представляли различные скрипты (сценарии поведения): ВЗРОСЛЫЙ и ОТЕЦ (И. Бажанский); РЕБЕНОК (О. Кобылянская). Таким образом, они жили в параллельных мирах, не контактируя друг с другом из-за различного стиля мышления, других социальных и гендерных позиций, географического расстояния.

Ключевые слова: автобиографический сравнительный анализ; писатель; психоаналитический; неогештальтский транзакционный анализ, скрипты взрослого и ребенка; литературное творчество, личная жизнь.

Oleksandr Oguj

**IN PARALLEL WORLDS: Ol'ha Kobylanska and Ivan Bazhanskiy
as writers of the same generation and epoche (an attempt of comparative study)**

This article deals with CV comparative study of two Bukovinian writers: Ol'ha Kobylanska and Ivan Bazhanskiy (both born 1863 in Bukovina). Due to neogestalt and psychoanalytical analysis they represented different scripts: ADULT and FATHER (I. Bazhanskiy) and CHILD (O. Kobylanska). In such a way they existed in parallel worlds no contacting each other because of different kinds of mind, various social and gender position, geographical distance.

Key-words: CV comparative study, writer; neogestalt & psychoanalytical transactional analysis, scripts of ADULT & CHILD; literary creativity; personal life

Актуальним завданням у час утвердження української державності постає розгляд становлення національної свідомості у провідних письменників минулого. О.Ю. Кобилянська (1863-1942) та І.М. Бажанський (1863-1933) – буковинські письменники одного року народження та однієї генерації, проте різних соціальних прошарків. Вони народилися і творили УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ в часи Франца-Йосифа (1848-1916), епоха якого, поза сумнівом, позначилася на житті тогочасних літераторів. Ці буковинські письменники залишили по три автобіографії, переповнені живими оцінками: (І.М. Бажанський: 1901; 1902; 1916; О. Кобилянська: 1903; 1921/22; 1927 та листи 1898-1909 рр.), написані за всіма законами жанру, бо „звичайно зачинають тим, що автор родився, хто були його родичі, які студії побирав він, під якими обставинами він почав писати, котрі списателі і керунки впливали на нього і що хоче своїми творами нового сказати” [9, с. 197]. Відомі й біографії О. Кобилянської авторства Н. Томашука, О. Бабашкіна, Т. Гундорової, В. Вознюка, Я. Мельничук, В. Врублевської. І. Бажанський також полишив по собі багато записів у щоденниках та автобіографічних творах [2; с. 3], що дозволило дослідникам (у першу чергу В. Михайловському, Н. Черкач, І. Руснаку, І. Червінській та іншим, у т. ч. авторів цієї статті [11]) простежити його життя. Загалом життєписи широко згадувалися, проте слід згодитися з Я. Мельничук [10], що вони ще „не ставали предметом цілісного ідейно-художнього аналізу”, а застосувалися лише як приклади.

Тому на черзі зіставний аналіз біографій буковинських однолітків, що ще не були предметом окремого дослідження. Для аналізу на широкому історичному фоні ще не вивчених сценаріїв становлення національної свідомості як О. Кобилянської, так І. Бажанського зупинимося на автобіографіях митців, застосовуючи за З. Фрейдом та Е. Берном елементи гештальто-психоаналітичного

підходу до біографічних фактів, до наскрізних образів їх творів (концептів чи характеротипів) чи окремих художніх деталей.

I. Порівняльна характеристика життєписів у межах краю

1.1. Характеристика епохи та Буковини у складі монархії. У 1774-1918 рр. Буковина належала до Австро-Угорської монархії, складаючи 1/60 загальноімперської території (10 тис. 442 кв. км.) та 1/50 її населення (1863: 460 тис.; 1914: 800 тис. осіб). Географічне розташування Буковини в межиріччі зарослих лісами Черемошу, Верхнього Прута / Сучави та родючих рівнин Середнього Дністра відбилися на інфраструктурі населення, яке було переважно зайняте фізичною працею у лісному та сільському господарстві. Через збільшення рентабельності сільського господарства Буковини питома вага сільських виробників скоротилася з 85,5 % (1869 р.) до 75,1 % (1890) [12, с. 83-87], що побічно призвело до зниження життєвого рівня батьків І. Бажанського – Миколі Бажанському довелося і день, і ніч гарувати на заробітках у багатців, щоб заробити на прохарчування сім'ї, в якій тижнями не бувало хліба. Натомість зросла кількість людей, зайнятих не лише у промисловості, торгівлі, а й у державній службі (з 2,8 до 5,9%). Саме державна служба давала хоча не надто великі, проте незрівнянно більші надходження в сімейний бюджет численної родини Ю. Кобилянського, що належала до невеликої греко-католицької громади (2,6% всього населення), яка виділялася своєю активністю серед працюючих переважно фізично православних русинів (41,2%) та румунів (31,7%), управляючих німців (14,4%) та католиків-поляків (3,7 %), євреїв-їудеїв (22%) та 3,3% вірменів (зі сфери послуг). У 1870-х рр. із утворенням незалежної Румунії (1867/1878) на Буковині активізувалася, попри германізацію міської інтелігенції, румунізація села]. В умовах розгортання пропаганди „Великої Румунії” та москвофільства, спрямованих на виведення Буковини зі складу монархії, австрійська влада була змушена в останньому двадцятиріччі 19 ст. дозволити формування української національної свідомості, що відбувалося через національне товариство „Руська бесіда” (1869), україномовну газету „Буковина” (1885-1918) (за редактуванням літераторів Ю. Федьковича, О. Маковея та ін.), організацію школи для українців та їх участь у сеймі і т. п.

I. 2. Місце і час народження. Провідний буковинський педагог і просвітитель Буковини Іван Миколайович Бажанський, чутлива та ранима Риба за гороскопом, народився 26 лютого 1863 року на берегах Дністра, у с. Дорошівці, що на Заставнівщині у „мокрій, темній, курній та вогкій хаті”, куди практично не потрапляло сонце. Дитячі роки провів він з неписьменними батьками-бідаками безвиїзно у своїх Дорошівцях, а в 14 років – після завершення початкової школи – відбув у Чернівці на продовження навчання.

Ольга Кобилянська, за гороскопом гордий незалежний Стрілець (під впливом сильного Скорпіона), народилася, за автобіографією від 1903 р. [9, с.213], півроком пізніше, „на Буковині, в малім містечку Гура-Гумора, року 1863, 27 падолиста, яко донька несаможної родини”. Ця оцінка несаможності мала, однак, відносний характер: сім'я службовців мала хліб і до хліба щодня. На протигагу Бажанським родина О.Ю. Кобилянської багато їздила за місцем праці батька-службовця. Тому Ольга дитячі роки провела в Гура-Гумора (1863-1868), гірському місті Кимполунг (1868-1874), а потім уже дорослою – у с. Димка (1889-1891), в Чернівцях (з 1891) і, епізодично, в с. Димка. Ці поїздки, поза сумнівом, розширили кругозір письменниці.

I. 3. Сім'я та батьки. Оскільки усякий „сценарій” формування особистості закладається в сім'ї, то коротко зупинимося на особистостях батьків письменників. Батьками одинака Івана були неосвічені бідаки – сільський кушнір Микола Стефанович Бажанський (походженням за батьками з близького Снятина) та співуча Параскева Паньків, що ледве зводили кінці з кінцями, працюючи по наймах. „Хліба ніколи не ставало”, – згадував у своєму щоденнику Бажанський, і тому батька, працьовитого, впертої вдачі, проте гнівливого, дома не було – він працював за дріб'язок (6 гульденів на місяць) на підробітках. „Бідували мої родичі, дуже бідували!”, згадував Іван. Поклавши на себе важке завдання вивчити „на пана” сина, згодом мати нестиме йому „як гуцульська кобила” продукти пішки в Чернівці і „плечи в мами від тяжкого міха будуть криваві” [2, с. 6]. Розуміння жертвовності батьків посилювало прагнення Івана здобути освіту, фах і вище соціальне становище.

Натомість батьки Ольги належали до середньої верстви, краще фінансово забезпеченої, бо змогли утримувати 7 дітей 1858-1877 р.н. Мати – Марія Йосипівна з німецько-польської родини Вернерів, полюбивши українського „гербового” шляхтича, греко-католика Юліана Кобилянського, уродженця Бучача, який, сиротою самотужки здобувши освіту, став службовцем (у т. ч. секретарем староства), „переступила без вагань на його віру, причинившись так до оснований чисто укра-

інської хати” [9]. Як жінка середньої верстви Марія, гарна господиня, не мала великої освіти, проте давала лад усьому дому. Вона мала багато „безграничної доброти, біблійної лагідності, жіночої ніжності”, у т. ч. і до свого ошадливого чоловіка, гнівливого і часто невдоволеного, „строного, жестокого мужчини, який лиш рідко бував ніжним” [9; 6, с. 26]. Від баби Оля успадкувала „бабине горде, польське почуття шляхетної раси” [6]. Характери рідних, на нашу думку, знайшли вираження у творах письменниці. На основі їх контент-аналізу Л. Починок [7, с. 206] справедливо виділила спартанський характеротип батька (в образі Максима Цезаревича), який виховує у своїх дітях духовний аскетизм, залізну волю й витримку, та люблячої терпеливої матері із німбом мучеництва та святості. Як бачимо, у двох сім'ях спостерігалася активність матерів біля домашнього вогнища (при безперечній повазі Івана та остраху Ольги до дистанційованих батьків, зайнятих зароблянням грошей).

І. 4. Рідна мова. Мовна свідомість Івана та Ольги сформувалася під впливом різного мовленнєвого оточення (рідної діалектної української мови з елементами „язичія”, офіційної та розмовної німецької і вуличних румунської та польської) [див. 10, с. 100]. Батьки Бажанського були повністю україномовні. За біографією 1927 р., у Кобилянських „у хаті говорили по-українськи, а також і по-польськи до часу, доки нам не стала доступна німецька мова” [9, с. 219]. Попри рідну польську мову бабусі, переважаючою мовою, за словами О. Кобилянської, була дома все-таки українська. Батько мав активну мовну позицію – він „хоронив русинів” від румунізації у Кимполунзі, через що зазнав судового переслідування за допомогу селянам-русинам в оформленні актів [9, с. 219]. Вплив україномовних батьків став вихідним для українських творів їх дітей.

І. 5. 2. Навчання в школі. У шестирічній православної народній школі рідного села одинак Івась захопився читанням, блискуче навчався і в 4-му класі склав перший вірш, а в 14 років – пісні на народні мотиви. Вчитель В. Радик та парох Є. Андрійчук, зауваживши таланти малого, порадили батькам віддати його до Чернівців. Батьки після довгих вагань, викликаних нестатками, наважилися у 1877 р. після благань хлопчини дати йому освіту, для чого вони взяли наперед за роботу 6 левів (6 австрійських флоринів), щоб придбати малому харчів для поїздки [2; 11, с. 14].

Майбутня письменниця чотири роки вчилася в німецькій початковій школі у м. Кимполунг (1868-1874), де освоїла німецьку, а далі змушена була здобувати освіту самотужки – біля своїх братів-студентів. У цей період Оля багато малювала та грала на фортепіано, розвиваючи у такий спосіб багатство світосприйняття, а в 17 років, захоплена красою природи, навчилася (разом із подружками А. Кохановською та С. Морачевською) гарно їздити верхи, що мало підняти їй самооцінку. Водночас вона захоплена читала й обговорювала з братом Максом німецьку класику (глибокого Гете, незрозумілого їй тоді Лессінга, поетичного Шиллера), жінок Беттіну фон Арнім та К. Гюндероде.

І. 6. Спеціальне навчання. У Чернівцях Іванко Бажанський навчався з 1877 р. у православної народній школі, відомій ще як волоська (чи румунська), де, попри недоїдання та важкі умови проживання, став одним із найкращих, а згодом – з 1881 по 1886 р. – навчався у вчительській семінарії, де здобули освіту відомі українські педагоги, літератори та громадські діячі. У семінарії Іван оволодів основними предметами та кількома мовами (українська, румунська, німецька, додатково польська, російська та ідиш), навчився планувати життя, почав писати щоденник, вивчав нотну грамоту та записував буковинський фольклор. Пройшовши захоплення москвофільством, саме за час навчання в семінарії Іван, який став членом студентського товариства „Союз”, полюбив рідну мову, яка згодом стала мовою його літературних творів, зачитувався поезією Т.Г. Шевченка, захоплено відвідував драмгурток – оптимальну форму роботи з малопросвіченими масами [2; 3; 11, с. 15-16].

На той час Ольга також навчалася, проте самостійно. На противагу Івану, майбутньому учителю, Ольга інтенсивно займалася літературною самоосвітою: читала не лише Т. Шевченка, Марка Вовчка, П. Мирного, І. Франка, О. Пушкіна, М. Лермонтова, Л. Толстого, Ф. Достоевського („Брати Карамазови”), а й У. Шекспіра, Й. Гете, романтика Метерлінка, Стріндберга, Гансона, представниць жіночої літератури Ж. Санд і Марліт, з якою робила спробу листуватися [6, с. 251]. Поруч із художньою літературою Кобилянську цікавили праці з філософських (Ф. Ніцше: 1882), соціально-економічних питань (стаття Мілля на жіночу проблематику), і вона мріяла про докторат як ознаку самодостатності [4, с. 44-45].

І. 7. Праця та літературна діяльність. У 1886 році, коли Ольга мала не лише німецькі, а й українські публікації, І. Бажанський успішно склав іспити з трьох викладових мов і працював

учителем спочатку у с. Лужани (1886/87), а наступні 24 роки (1887-1911) у с. Вікно Заставнівського повіту, де він за досягнуті успіхи став надучителем (старшим учителем), а потім директором школи. Співпрацюючи у філії товариства „Руська бесіда”, (відоме як „Руська школа”), він брав активну участь у педагогічному та громадсько-літературному житті: у 1888-90 рр. він активно виступав на вчительських конференціях з матеріалами про роботу народних шкіл, які публікував в „Pädagogische Blätter: Педагогічних листках”. З 1896 р. Бажанський інтенсивно дописував до буковинської преси за активного сприяння О. Маковея, редактора „Буковини” (1895-1897), який залучив до співпраці більше ніж три десятки нових авторів, до числа яких належали Є. Ярошинська, І. Синюк, О. Кобилянська та ін.

На противагу Івану, який лише розпочинав учитися, Ольга, мріючи про навчання, написала перше оповідання у віці 17 років. У двадцятирічному віці вона закінчила оповідання „Воля чи доля”, „Гортенза” (1883), а в 1885 р. – „Нарис з життя Буковини”, щедро вихлюпнувши (зображенням жіночої половини буковинської інтелігенції) свої емоції німецькою мовою, якою письменниця завдяки матері (з роду Вернерів) гарно володіла. Брат Максим, поцінуючи ці твори, дав їх почитати студентові Адольфу Крамеру, добре обізнаному з літературою. За щоденниковим записом від 30 серпня 1884 р. Крамер похвалив авторку за мистецький хист, проте вважав, „що моя німецька мова погана, видно, що я слов’янка” [за: 5, с. 182]. Більше того, Софія Окуневська, прочитавши „Гортензу”, у листі відзначила: „Сподіваюся, що ви не завжди схочете писати по-німецьки. Це ж був би злочин добавляти там, де вже є багато, і відбирати там, де є мало. Ви ж русинка, і ваша повинність писати по-руськи” [6. с. 101]. Наступні твори вона писала уже українською мовою. З 1891 р., після переїзду до Чернівців, Ольга нарешті потрапила до інтелектуального середовища, під впливом письменниці Н. Кобринської зацікавилася ідеями фемінізму (жовтень 1894 р.), так зрозумілі їй, незаміжній літераторці, зайнятій домом. Особисте знайомство (1899 р.) та щира дружба з Лесею Українкою мали великий вплив на подальшу творчість буковинської письменниці.

У той час, коли Ольга утримувала дім та по ночах писала „Землю”, І. Бажанський брав активну участь у суспільно-політичних заходах (у т. ч. і зустріч із І. Франком у Чернівцях), працював у товаристві „Руська школа”, організовував буковинсько-галицькі учительські конференції зі створення української школи; в 1904-1907 рр. належав (поряд із К. Малицькою та Є. Ярошинською, подругою О. Кобилянської) до видавничої колегії вчительського суспільно-наукового та літературно-художнього двотижневика „Промінь” (Вашківці). Епізодично просвітитель продовжував літературну діяльність: опублікував декілька поезій у „Ластівочці” за 1907 р. З 14 (27) липня 1911 року І. Бажанський став надучителем (директором) дівочої і мішаної народної школи у Вашківцях, де він започаткував різні гуртки та курси, керував „людовим університетом” для дорослих, курував читальню „Просвіти” та Народний дім, належав до всіх українських центральних і повітових товариств.

Першу світову війну (1914-1918), що викликала в них на початках відчуття австрофілства, письменники пережили на Буковині. В румунський період (1918-1933/1942) Ольга Кобилянська продовжила як опіку над домом, так і літературну діяльність, а І. Бажанський (завдяки гарному знанню румунської мови) працював шкільним інспектором Вашківського повіту (1917-1926). Попри пенсіонування, наприкінці 1928 р. І. Бажанський виступив проти румунізації школи, організував велелюдні віча на захист української мови в школі. Відстоявши мову, педагог відійшов у вічність 20 травня 1933 р.

Будучи зайнята утриманням дому, уже немолода О. Кобилянська продовжувала творчо працювати і в 70-річному віці (1933 р.), завершила роман „Апостол черні”. Оточена визнанням і повагою, померла О.Ю. Кобилянська – через 9 років по смерті І. Бажанського – 21 березня 1942 р. в Чернівцях.

II. Коротка порівняльна характеристика творчих особистостей та літературної діяльності

II. 1. Творчість І. Бажанського та О. Кобилянської. Загалом народно-поетична творчість, передана мамою, і творчість Т. Шевченка та Ю. Федьковича, з одного боку, учительсько-просвітницька діяльність І. М. Бажанського, з іншого, значною мірою відбилися на його творах. Він, почувачись як просвітитель месією, мав, за опублікованими в буковинській періодиці матеріалами, значний нахил не стільки до „оголеного моралізування” (О. Романець), як до дидактичного „повчання – посаг педагога та просвітителя” (І. Руснак, І. Червінська), яким І. Бажанський залишався в літературній творчості [див. 11, с. 24]. Тому суттю його творів, укладених переважно як бувальщини, було не стільки моралізування, скільки моделювання можливих сценаріїв поведінки через життєві бувальщини, героєм яких виступає трохи затурканий та пригнічений селянин, що

надає бувальщинам завдяки комічним народним приповідкам відтінок легкого гумору, чим певною мірою маскується їх дидактична настанова.

На противагу „народному” І. Бажанському, творчість О.Кобилянської глибоко символічна завдяки захопленню драматургом М. Метерлінком та позначена впливом філософа „надлюдини” Ф. Ніцше, який акцентував поєднання діонісійського (природного, чуттєвого) та аполлонівського (вольового) начала в людині як першопричини внутрішньої боротьби. У межах цього світобачення основною темою її ранніх творів було „прагнення до свободи, що вириває жінку з муру чотирьох „К” (кухня, діти, одяг, церква), яким обмежували її світ традиції і приписи загальноприйнятої філістерської моралі, жадання незалежності, що дає їй відчуття повноти життя, самоцінності і самодостатності, стремління до духовних висот, що забезпечує жінці інтелектуальний і артистичний розквіт [7, с. 204], тобто „білий п’єдестал” (див. „Через кладку” О. Кобилянської). Головним героєм її ранніх творів постала „нова жінка” із символічною „поранковою душею” – інтелігентна жінка середнього соціального прошарку, яка, за контент-аналізом будучи „світла і легка, тонка і піднесена; ясна і непорочна; довірлива і сонячна; ніжна і вразлива; глибока і поважна; вірна і жертвна; самотня і зранена; горда і неприступна”, стає на шлях раціональної індивідуації та, як правило, творить. Кобилянська силою художнього зображення й ідейною значущістю цих творів далеко випередила подібні твори німецьких та італійських письменниць.

Як бачимо, за типом творів обоє письменників надавали перевагу „белетристиці малих форм”, де вони, подаючи актуальні дидактичні спостереження (І. Бажанський) чи „виплескуючи” емоції (О. Кобилянська), виражали і самих себе, й актуальні для себе теми. Коли О. Кобилянська захоплювалася міфопоетичним оспівуванням природи та темою духовного звільнення жінки середнього класу, то Іван Бажанський як сільський просвітитель звертався до сільської тематики, піднімаючи здебільшого просвітницько-моральні проблеми. Ці особливості значною мірою зумовлені творчими особистостями митців, їх спрямуванням.

II. 2. „Відблиски” особистого. Пружиною творчих особливостей часто виступає особисте життя (як вираження несвідомого), на яке значною мірою впливає гендерний розподіл соціальних ролей. Чудовий організатор, амбітний та раціоналістичний Іван Бажанський, роблячи вчительську кар’єру та виконуючи просвітительську місію, жив за стандартним гештальт-психологічним сценарієм „ДОРΟΣЛОГО: Чоловіка” тих років: він одружувався двічі – спершу з „Сленою Жибачинською” (2/8/1889), що померла від хвороби серця (як і два його маленькі сини), а потім з Веронією Іваницькою (12/8.1896). Проте після другого одруження, особливо після народження двох доньок, Бажанський сповільнив унаслідок психологічної регресії творчий процес (це засвідчує і зменшення публікацій), ставши чудесним сім’янином та люблячим батьком своїх донечок Ольги та Наталі. Літературна діяльність, при його тверезій самооцінці, ніколи не була самоціллю, а віддушиную та засобом переконання, а також просвітницького виховання селянства, представником якого він, незважаючи на освіту, продовжував себе почувати надалі. Більше того, Іван Бажанський як людина, що досягла всього, на його думку, завдяки Провидінню власною працею, почував себе певною мірою самотньо, месією (=ДОРΟΣЛИМ), не сприйнятим людьми, чим переймався у віршах: „О, які ви люди! Якби ви то знали, Як серце любов’ю моє до вас горить ...” [11, с. 18].

Поміркована і з дитячих літ вдумлива Ольга Кобилянська вміла тримати дистанцію (у т.ч. саркастичними кпинами) і стримувати себе [6, с. 84], не допускаючи нікого у свою вразливу, поранкову душу. Як і батько, вона прагнула досягти суспільного становища ДОРΟΣЛОГО власними силами [6, с. 86] і боролася за отримання фаху та право писати, „щоби мати поживу для власної душі” [6, с. 129]. Вдумлива Ольга за своєю улюбленою героїнею – Кароліною Гюндероде – намагалася у творчості „вивільнити свою душу”, „не роблячи помилки”, тобто не поєднуючи кохання з покликанням [6, с. 61], що засвідчує спробу гештальт-психологічної раціоналізації. Причиною цього були не лише соціальні установки, критично переосмислені письменницею, а й певний (абсолютно несправедливий) комплекс щодо зовнішності та можливості особистого щастя після важкої психічної травми, що зазнала в дитинстві – її дівчинкою назвали бридкою (див. „Царівна”), хоча дорослою вона подобалася чоловікам, які, однак, побоювалися її розуму. Виконуючи типовий жіночий скрипт „слухняної дочки”, вона була приречена на домашнє господарство, проте як творець (ДИТИНА) Ольга опиралася стандартному сценарію „виходу заміж” – вона чітко проаналізувала нелегке життя своєї матері та рідні. Почуття до чоловіків „як вершителя долі”, „голки, за якою має тягнутися нитка”, не вписувалися в її скрипт „діткливої особи”, чим частково готувався майбутній жорстокий сценарій „Без любові”. Більше того, розумна і чутлива Ольга, визнаючи

жіночу статтю „іншою” стосовно чоловіка, а звідти й „іншу точку зору”, „іншу свідомість”, опротестувала (за взірцем Н. Кобринської та С. Окуневської, а згодом і Лесі Українки) нав'язаний їй стандартний сценарій своєю участю у фемінізмі. Цей гендерний рух як соціальний протест мало ангажованого в суспільстві жіноцтва був характерним для заможного та середнього класів жінок ХІХ ст., що мали трохи більше вільного часу і були освіченішими, ніж їх попередниці.

Після незнайдення оптимальної пари та нещасливої закоханості в Осипа Маковея, що поцінував її лише як „чи не найбільше талановиту з усіх наших галицьких і буковинських авторок” [9, с. 226], всю свою подальшу енергію Ольга спрямувала не лише у виховання прийомної доньки Галі, а й у творчість, у т. ч. задля жіночої ідеї [6, с. 129], бо в творчості вона вбачала шлях для визволення з-під влади соціальних стереотипів і традиційних жіночих ролей.

П. 3. Творче життя (у руслі сценаріїв)

Як бачимо, неврастенічно доводячи свою відповідність претензіям батьків, амбітний та раціоналістичний І. Бажанський зробив кар'єру у доброму сенсі слова. Головною для нього була просвітительська діяльність, допоміжним матеріалом для якої слугувала творчість. Зовнішній конфлікт через боротьбу за самоствердження та проти неприйняття владою та селянами визначав поведінку: його „ego” (свідомість) було свідомістю селянина, що проріс зі сфери мужицьких до вчительських взаємин, „id” (підсвідомість) мала ще мужичі коріння, а super-ego вчителя (колективна надсвідомість), вказуючи на просвітительське призначення-долю, диктувала суперечливі нормативи поведінки водночас і БАТЬКА (вчителя-месії), і ще ДОРОСЛОГО – „мужика”-селянина за своїми переконаннями.

О. Кобилянська (попри ранні спроби бути ДОРОСЛОЮ) ще довго залишалася „ДИТЯМ зеленої Буковини” (І. Франко), творчо (що саме властиве ДИТИНІ) демонструючи психологізм з ухилом до фаталізму, містичне світобачення (див. концепт смерті-весілля; місяць, дихотомію долі та волі; поєднання природи та музики як символи еротизму в творах Кобилянської (С. Павличко). Саме через гармонійну зрощеність творчості з природою у її творах протистоїть „юрбі, сірій масі”, що вегетує у примітивно-буденних обставинах [Л. Починок, 203], „нова жінка” – представниця інтелектуальної мистецької еліти, що постає „загадковим і водночас загрозливим образом, який панує над усім fin de siecle” [8, с. 11]. У межах фемінізму та, відповідно, емансипованого сценарію почуття до чоловіків не вписувалися в її скрипт „діткливої особи”, наслідком чого постав сценарій „Без сім'ї”, але з „життям у творчості”. За тонким спостереженням Н.Д. Бабич [1], „навіки панна Ольга” – це „жінка, яка, вступивши в якийсь період свого життя у боротьбу за жіночу емансипацію, врешті зрозуміла, чого найбільше хоче від суспільства: це право на рівну освіту і право нарівні з чоловіком. Але зовсім не хоче, щоб її позбавили суто жіночих функцій. Не маючи дітей, вона їх любила, не маючи власного дому – тримала на своїх тендітних плечах родинний дім, не маючи комфортних умов для творчості – блискуче творила у складних умовах”. І творила українською мовою.

ПІДСУМКИ

Мовний вибір саме української мови був підготовлений для обох видатних ровесників: О. Кобилянської та І. Бажанського україномовними сім'ями, особливо галицьким походженням батьків в обох родин. Літературний шлях, крім особистих обдарувань, їм проклало покоління Ю. Федьковича (р. н. 1834), на основі чого селянин-українець Бажанський виступив згодом проти румунізації, а різночинка Кобилянська подолала міську германізацію. Відмінні скрипти забезпечили їм відповідну (само)освіту та необхідний статус для суспільного утвердження, спрямовували їх поведінку. У цьому житті йому треба було доказати себе, підтверджуючи неврастенічні претензії батьків, а їй, ставши незалежною, показати творчий багатогранний світ мисткині, бо вони жили за відмінними сценаріями: „просвітитель, мужицький син” та сценарій „горда літератор-феміністка”. Реалізуючи аполлонівське (вольове) начало, бідняк Бажанський виломався із свого соціального стану, а діонісівське (природне, чуттєве) начало дало змогу представниці середнього класу О. Кобилянській подолати межі традиційного гендерного розуміння. Він як просвітитель зробив спробу підняти краян на новий рівень суспільного буття. Вона як жінка, незалежний Стрілець за гороскопом, відзначаючись комплексом „поранкової душі”: небуденністю, вибраністю натури, духовною повнотою, артистичністю, жагою краси й любові, душевною тонкістю і вразливістю, свободою й самозреченістю, висотою й силою духу, твердістю волі, незламною гідністю і гордістю [7, с. 205], зуміла (і ціною особистого щастя) створити нові твори та статті літературною гордістю Буковини.

Ці буковинські письменники, за вивченими джерелами, не листувалися і не згадували в записках один одного, бо вони жили ніби в „паралельних світах”, лише зрідка перетинаючись чи знайомими (Н. Кобринська), чи статтями на шпальтах газети „Буковина”, чи книгами в книгодруці. Про їх зближення, коли спілки письменників ще не існувало, не могло бути й мови – через різну стать і гендерні позиції, через відмінну літературну проблематику – мужицьку для Бажанського та спочатку рафіновано-феміністичну для Кобилянської; через відмінний соціальний стан; навіть через географічну відстань (Чернівці – Вашківці). Вони не прямували широкою дорогою повсякдення (К. Юнг), а як митці ішли боковими стежками, що часто не перетиналися, отримуючи стимули від підсвідомого і відкриваючи нове коштом власного здоров’я та людського щастя. У майбутньому видається за доцільне провести глибинний контент-аналіз усіх творів цих письменників (за періодами їх творчості) у контексті нових архівних фактів до їх біографій.

Література

1. Бабич Н.Д. Навіки панна Ольга // „І свого слова доточу”. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 109-121.
2. Бажанський І. Сам про себе: Автобіографічне оповідання // З домашнього архіву Бажанських – Шевчукевичів. – Кн.5, № 12 (33 с.). – Вашківці, 1916. –С. 1-33.
3. Бажанський І. Примірний народний діятель // Руска рада. – № 36. – 20 вересня 1901 р. – С. 282-283.
4. Вознюк В. Буковинські адреси Ольги Кобилянської. – Чернівці: Книги-XX-I, 2006. – 275 с.
5. Вознюк В. Ольга Кобилянська в 1863 – 1896 роках: значення родини у формуванні особистості // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 394-398: Слов’янська філологія: Зб. наук. пр. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 178-184.
6. Врублевська В. Шарітка з Рунгу: Біографічний роман про Ольгу Кобилянську. – К.: Академія, 2007. – 512 с.
7. Починок Л. Характеротип у прозі Ольги Кобилянської: Творення і становлення // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 394-398: Слов’янська філологія: Зб. наук. пр. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 202-207.
8. Гундорова Т. *Femina melancholica*: Стать і культура в тендерній утопії Ольги Кобилянської. – К.: Критика, 2002. – 272 с.
9. Кобилянська О. Слова зворушеного серця: Щоденники; Автобіографії; Листи; Статі та спогади / Упорядкування та передмова Ф.П. Погребенника. – К.: Дніпро, 1982. – 359 с.
10. Мельничук Я. На вечірньому прюзі. Ольга Кобилянська в останній період творчості (від 1914 р.). – Чернівці: Букрек, 2006. – 216 с.
11. Огуй О. Д. Іван Бажанський: Життєпис та творчість буковинського просвітителя // Бажанський І. М. Війна. Щоденник-хроніка 1914-1918/22. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 11-30.
12. Скорейко Г. Населення Буковини за австрійськими урядовими переписами другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: історико-демографічний нарис. – Чернівці: Прут, 2002. – 218 с.